

Kročá, David

Z fikčního světa Jaroslava Foglara : Zkáza Jezerní kotliny

Bohemica litteraria. 2022, vol. 25, iss. 1, pp. 43-54

ISSN 1213-2144 (print); ISSN 2336-4394 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/BL2022-1-3>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/145176>

License: [CC BY-NC-ND 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Z fikčního světa Jaroslava Foglara:

Zkáza Jezerní kotliny

David Kroča

ABSTRACT

From the Fictional World of Jaroslav Foglar: *The Destruction of the Lake Basin*

This study compares Jaroslav Foglar's famous novel *The Cottage in the Lake Basin* (1939) to its free sequel, *The Destruction of the Lake Basin* (2021), written by a contemporary author of literature for children and young adults, Petr Hugo Šlik. Confronting the two novels, the author draws methodologically and terminologically on Lubomír Doležel's theory of fictional worlds and Gérard Genette's theory of hypertextuality. First, *The Destruction of the Lake Basin* is placed in the context of Czech fiction, systematically following the work of Jaroslav Foglar. The author of the study evaluates the way Šlik used the so-called encyclopaedia of the fictional world of the original novel. The analyses and comparisons are complemented with quotations that illustrate the way Šlik's hypertext relates to Foglar's hypotext. The study concludes by pointing out not only the positive features of this linking but also the problems and fallacies of Šlik's creative approach.

KEYWORDS

Czech 20th and 21st century fiction; literature for children and young adults; boys' prose; hypertextuality; theory of fictional worlds; Jaroslav Foglar; Petr Hugo Šlik.

KLÍČOVÁ SLOVA

Česká beletrie 20. a 21. století; literatura pro děti a mládež; chlapecká próza; hypertextualita; teorie fikčních světů; Jaroslav Foglar; Petr Hugo Šlik.

Román spisovatele Jaroslava Foglara (1907–1999) *Chata v Jezerní kotlině* má v historii české chlapecké prózy pověst díla takřka erbovního. Podle znalců autorovy tvorby právě tato kniha o věrném přátelství dvou dospívajících chlapců

„patří k foglarovkám čtenářsky nejděčnějším“ (ZAPLETAL 2007: 24). Vyšla poprvé v roce 1939 v nakladatelství Jan Kobes a od té doby se dočkala celkem již dvanácti vydání. Nejnovější edici se současnou jazykovou úpravou a s barevnými ilustracemi oceňovaného výtvarníka Pavla Čecha (nar. 1968) připravilo v roce 2018 nakladatelství Albatros.¹

Stejný vydavatel uvedl v roce 2021 na náš knižní trh prózu *Zkáza Jezerní kotliny*, jejímž autorem je Petr Hugo Šlik (nar. 1976). Ačkoliv pracuje jako zeměměřič, napsal již několik knih pro děti a mládež, z nichž nejznámější je zřejmě *Tajemství jeskyně pokladů* (2015), které bylo zařazeno do katalogu *Nejlepší knihy dětem 2015/2016* Svazu českých knihkupců a nakladatelů. Jeho nová próza podle anonce na zadní straně obálky „navazuje na román Jaroslava Foglara *Chata v Jezerní kotlině*“ a podle informace z titulní strany přímo čerpá „ze světa Jaroslava Foglara“ (ŠLIK 2021). Uvedené charakteristiky jsou ve vztahu k originálu značně ambiciózní a bezděčně tak vybízejí k jeho srovnání se Šlikovým pokračováním.² Došlo k němu dosud jen letmo na ploše běžné knižní recenze, jejíž autor ocenil, že „Šlik se snaží oživit foglarovský svět a na mnoha místech používá vskutku až foglarovské formulace“, avšak současně upozornil, že „do textu se vloudilo několik přehmatů, které měla redakce zachytit“ (LIŠKA 2022). Ambicí této studie je nejen podrobnější analýza obou textů, ale i jejich následná komparace, která prověří hloubku proklamované „návaznosti“, a to při aplikaci současných literárněvědných metod a teorií, zvláště teorie fikčních světů a teorie hypertextuality.

V dosavadní sekundární literatuře najdeme jen několik sporadických pokusů o popsání svěbytného fikčního světa Foglarových próz. Religionista Pavel Hošek zavádí v této souvislosti specifický termín „foglaring“, který podle něj označuje možný svět Foglarových próz jako soubor hodnot a životní orientace, v němž lze díky jeho symboličnosti a existenciální naléhavosti spatřovat až jakýsi funkční ekvivalent náboženství (HOŠEK 2017). Filozof a kinantropolog Ivo Jirásek význam pojmu dále rozšiřuje, když uvádí, že foglaring může zahrnovat nejenom myšlenkové či textové souvislosti, ale také „praktickou realizaci idejí, svět prolínající literaturu a život, autora a jeho vliv na čtenáře, stejně jako rozvíjení fikčních témat v reálném sociálním prostředí“ (JIRÁSEK 2018: 166). Pro

1) Citace z *Chaty v Jezerní kotlině* pocházejí z tohoto vydání.

2) Anotace na obálce dále uvádí, že Šlikova kniha „je poctou Zdeňku Burianovi, ilustrátorovi prvního vydání“ (IBID.). Ilustrace Terezy Marianové připomínají první edici *Chaty v Jezerní kotlině* zejména tím, že jsou laděny do žlutých tónů, podobně jako čtyři kvaše Zdeňka Buriana z roku 1939. Ilustrátorem prvního vydání Foglarova románu však nebyl jen Burian, ale také ukrajinský výtvarník Miroslav Hryhorjiv, který byl známý spíše pod pseudonymem Mariquita (srov. NOSEK-WINDY 1999: 60).

náš příspěvek je podstatné nikoliv konkrétní prolínání fikčního světa literatury a reálného sociálního prostředí, ale spíše způsob, jak je fikční svět Foglarovy prózy konstruován a jaké zákonitosti pro jeho rozvíjení z toho vyplývají.

Navážeme proto zejména na pojetí Lubomíra Doležela, který chápe (podobně jako Pavel Hošek) fikční svět jako podtyp světa možného: „Možné světy fikce jsou *artefakty* vytvořené estetickými činnostmi – básnictvím a hudbou, mytologií a vypravěčstvím, malířstvím a sochařstvím, divadlem a baletem, filmem a televizí apod. Protože jsou tyto světy vytvořeny znakovými systémy – jazykem, barvami, tvary, tóny, herectvím a tak dále – jsme oprávněni nazývat je znakové předměty“ (DOLEŽEL 2003: 29). Fikční svět literatury se v tomto pojetí stává sémiotickou veličinou, do níž je lokalizováno veškeré dění literárního díla jako artefaktu.

V našem příspěvku budeme využívat zejména Doleželovo pojetí fikční encyklopedie jako kognitivního nástroje pro pochopení logiky fikčního světa. Pojem fikční encyklopedie, který známe také od dalších teoretiků fikčních světů včetně proslulého Umberta Eca, precizuje Doležel v tom smyslu, že jej chápe jako globální nástroj pro odkrývání implicitního významu, jímž jsou vedena „všechna naše interpretační rozhodnutí i celková rekonstrukce fikčního světa“ (IBID.: 181). Vztáhneme-li tuto myšlenku na téma naší studie, lze konstatovat, že znalost fikční encyklopedie Foglarových próz je předpokladem k tomu, aby čtenář mohl rekonstruovat a interpretovat jejich fikční svět. Platí to analogicky i pro hypertexty, které se snaží na Foglarův fikční svět navázat: aby je recipienti pochopili a akceptovali, je třeba je konstruovat se znalostí a respektem k fikční encyklopedii hypotextu.

Samotný pojem hypertextovosti (neboli hypertextuality) chápeme v souladu se současnými poznatky literární teorie jako „literaturu druhého stupně“, tedy případ, kdy pozdější text přetváří nebo napodobuje text původní (MÜLLER – ŠIDÁK 2012: 191). Toto pojetí vychází z teorie transtextuality, jak ji formuloval francouzský literární teoretik Gérard Genette ve své práci *Palimpsesty*. Podle Genetta (1997) lze starší text, který je „překryt“ a přepsán, označit jako hypotext, text novější, který na něj navazuje, lze pojmenovat jako hypertext. Uvedené terminologie se proto přidržíme i v následujících výkladech, budeme-li uvažovat o hypertextualitě, tedy o případu, kdy je realizován princip přetváření nebo nápodoby.

Napodobování Foglarových próz se v současné české literatuře pro děti a mládež projevuje nejen v linii přímého navazování, ale také v podobě poměrně svébytné tvorby dalších autorů, kteří mnohdy jen volně rozvíjejí foglarovské

motiv. Přímé navázání na hypotext se až do vydání Šlikova románu týkalo výhradně pokusů o pokračování tzv. stínadelské trilogie, v níž legendární klub Rychlé šípy pátrá po ježku v kleci, jenž je symbolem klukovské moci Vontů ve starobylé městské čtvrti Stínadla. Skautský vedoucí Josef Červinka-Grifin (nar. 1941) ve své knize *Poselství ze Stínadel* (časopisecky 1986/1987) navázal nejprve na první dva díly Foglarovy trilogie *Záhada hlavolamu* (1941) a *Stínadla se bouří* (časopisecky 1946, knižně 1970), po oficiálním publikování autorského třetího dílu *Tajemství Velkého Vonta* (1990) svůj román přepracoval a vydal jej knižně jako čtvrtý díl stínadelské historie (Albatros 2020).

Na Foglarovu trilogii navázal rovněž úspěšný autor detektivních románů a písničkář Jaroslav Velinský (1932–2012) v knize *Poslední tajemství Jana T.* (2002). Zabývá se v ní odhalováním osudů prvního majitele ježka v kleci Jana Tleskače a ve snaze o precizní přístup příběh přesně časoprostorově lokalizuje do městských ulic hlavního města na podzim roku 1938. Právě na jeho románu kritika opakovaně oceňovala schopnost respektovat fikční encyklopedii Foglarových próz a účinně na ni navazovat: „Z románu je především patrné, jak pečlivě se na psaní jeho autor připravil. Nejenže souvislost s foglarovkami prokazuje důvěrnou znalostí i těch nejmenších detailů ‚ze života Rychlých šípů‘ (někdy až poněkud okázale využívaných), nejenže dokáže vystihnout a dále rozvíjet typické charaktery jednotlivých ústředních postav, ale především je schopen v původních příbězích najít vše nedořečené, nedořešené, autorem vědomě či bezděčně opuštěné, je schopen podrobit kritické revizi některé logicky poněkud kulhající závěry Foglarovy a na těchto základech vystavět nové zápletky“ (PŘIBÁŇ 2007: 41).

Velinský precizně ovládá fikční encyklopedii stínadelské trilogie i původních komiksů o Rychlých šípech, zvláště charakteristiky jednotlivých postav, které v závěru svého románu nechá doslova defilovat před klíčovou volbou Velkého Vonta, jímž se stává zdánlivě nenápadná dívka Martina Ramouzová, známá čtenářům díky jednomu podružnému motivu již ze *Záhady hlavolamu*. Právě kvůli okamžiku slavnostní volby „se do Stínadel dostavila též početná skupina Druhostraníků: Veselí Filištínové, Ontario, chlapci z Tržnice, Podkováci a Safírová hlava, děvčata z Měsíční záře a Černí jezdci – dokonce i celá Šestnáctka z Chlapeckého domova s Bózkou Krupičkou“ (VELINSKÝ 2013: 228).

Další možnost intertextuálního navazování představují prózy, které z tematické výstavby hypotextů využívají jen některé motivy, avšak nemají ambici vytvářet foglarovský pastiš. Takový přístup preferoval kupříkladu Jiří Hogan (nar. 1934), jenž zasadil příběh svého dobrodružného románu *Meč Vontů* (1999)

do Stínadel po padesáti letech, kdy se znovu připravuje volba Velkého Vonta a pátrá se po ztracených vontských relikviích včetně ježka v kleci. V naší současnosti se odehrává také děj románů Svatopluka Hrnčíře (1926–2014) *Ostrov Uctívačů ginga* (1999), *Poklad Uctívačů ginga* (2000) a *Maják Uctívačů ginga* (2005). Autor literatury pro mládež a dlouholetý redaktor několika dětských časopisů v nich rozpracoval zvláště ty tematické linky, jež byly ve stínadelské trilogii jen zmíněny či naznačeny: „Jde o skutečně dovedné rozvinutí a zcela samostatné zpracování. Je to nápadité využití polozasutého motivu do zcela nového světla a dnešních reálií“ (JIRÁSEK 2007: 448). A specifickou autorskou interpretaci vybraného motivu prokázal rovněž již zmíněný výtvarník Pavel Čech ve své „komiksové povídce“ *O Červenáčkovi* (2019), jejímž protagonistou učinil toho z členů Rychlých šípů, který vždy stál tak trochu stranou a v *Záhadě hlavolamu* byl dokonce neprávem podezříván ze zrady.

Šlikův román *Zkáza Jezerní kotliny* lze přiřadit k první skupině hypertextů, která usiluje o přímou návaznost na Foglarův hypotext a na cestě za novým pokračováním přiznaně využívá původních tvůrčích postupů a stylového i syžetového řešení. Vydejme se nyní ve stopách této tvůrčí cesty, která – jak jsme již naznačili – není prosta výmolů a nezpevněných ploch.

Foglarova *Chata v Jezerní kotlině* je primárně věnována tématu silného chlapeckého přátelství Pavla Zemana a Ludvy Grygara. Hrdinové se setkávají ve fiktivním městečku Spálené Mlýny, v jehož skalnatém okolí objeví těžce přístupnou rokli, jíž dají jméno Jezerní kotlina. Malebné zákoutí s jezírkem a divokými skalami se stává dějištěm mnoha dobrodružství včetně náročných stavby srubu a společně prožitých prázdnin. Přátelství obou chlapců je v mnoha ohledech výjimečné a prochází četnými zkouškami, zvláště po začátku školního roku, kdy Ludva neodolá svodům klukovské party, začne kouřit a záhy končí v nemocnici s vážným onemocněním plic. Představuje tak typ chlapeckého hrdiny, který se dostává do konfliktu s principy zdravého životního stylu (srov. KROČA 2012: 157), avšak svůj handicap překonává především s Pavlovou nezištnou pomocí, díky níž získává nové síly psychické i fyzické. Mezi znalci chlapecké prózy je proto *Chata v Jezerní kotlině* opakovaně označována jako „jedna z nejpůsobivějších knih o chlapeckém přátelství, která kdy byla napsána“ (NOSEK-WINDY 1999: 59).

Objevily se i názory, že popisované chlapecké city jsou natolik silné, že je lze vnímat jako příznak homosexuálních projevů. Nejnovější výzkumy mezi recipienty (včetně kvalitativního výzkumu mezi homosexuály nad 30 let) však potvrzují, že citová náklonnost Foglarových hrdinů je vnímána jednoznačně jako přátelství a že vztahy mezi nimi jsou „vztahy výlučně netělesné, prožívané v období

časově předcházejícím erotickému rozbouření“ (JIRÁSEK – NĚMEC – MACKŮ 2021: 125). Foglarova fascinace silným chlapeckým přátelstvím proto nemá nic společného se sexuální orientací, ale je spíše propojena s jeho pedagogickými ideály a životní zkušeností.

V této souvislosti ostatně nelze přehlédnout, že *Chata v Jezerní kotlině* začíná boxerským zápasem, při němž v ringu umírá Pavlův otec. V motivu předčasné smrti se odráží autorova smutná životní zkušenost, neboť jeho vlastní otec zemřel, když byly Jaroslavovi čtyři roky. Od útlého dětství Foglar toužil po silném přátelství, jež by mu nahradilo otcovskou péči, a po možnosti „zůstat chlapcem“ a věnovat se výchově dětí, kteří pomoc dospělých dosud postrádají: „Snad to bylo tím, že můj chlapecký věk – i když neprobíhal ani trochu lehce a ani trochu v pohodlí či dokonce přepychu – se mi zdál tak barvitý a mnohotvárný“ (FOGLAR 1997: 7).

Pavel a Ludva představují protikladné povahy, avšak právě proto je jejich přátelství „barvité a mnohotvárné“ a vydrží i náročné životní zkoušky. Pavel je fyzicky zdatný a podnikavý sportovec, avšak hned na začátku příběhu prožívá krizi po otcově předčasné smrti. Ludva je proti němu poněkud neduživý snílek, jenž však vyniká intelektuální silou, která se projevuje zvláště při jeho utajovaném psaní vlastních indiánských příběhů v tzv. *Zavřené knize*.

Šlikova *Zkáza Jezerní kotliny* je dějově zasazena do známého prostředí Spálených Mlýnů a odehrává se asi půl roku po událostech popsanych Foglarem. Je konec léta, oba chlapci se po prázdninách vracejí do školy a ve volných chvílích již po Ludvově úplném uzdravení podnikají výpravy do Jezerní kotliny. Do jejich života nyní nečekaně vstupuje velké množství dospělých: nový učitel Jan Sokol přezdívaný Kipling je vtahuje do činnosti turistického oddílu, zažívají komplikované situace s lékárníkem Bajerem, jenž od nich vykupuje šafrán z Jezerní kotliny, a především se seznamují se školním mecenášem Radeckým, který si získává jejich přízeň řadou bohubilých aktivit. Právě Radecký se nakonec ukáže jako skutečná hrozba pro Jezerní kotlinu, neboť jde o podnikatele, který chce tento zapomenutý kout přírody proměnit v uhelné doly. Předvídatelné šťastné řešení slibuje v závěru románu nápad učitele Kiplinga, když se rozhodne upozornit úřady na množství zákonem chráněných rostlin a živočichů, jejichž „výskyt v takovém množství umožní prohlásit Jezerní kotlinu a její okolí za národní přírodní rezervaci“ (ŠLIK 2022: 167).

Ekologický apel Šlikova románu je nepochybně veden snahou oslovit dnešní mládež silným a aktuálním tématem, leč již první ohlasy mezi recipienty potvrdily, že přijetí tohoto autorského záměru nebude zřejmě jednoznačné: „Mezi fanoušky Foglarova díla se už stihla rozproutit diskuse nad ekologickým poselstvím knihy,

objevil se i (věrme, že s nadsázkou pronesený) názor, že román působí jako beletristické zpracování dnes tolik skloňovaného Green Dealu. Lze jistě diskutovat nad tím, nakolik je takovéto vyznění prvoplánové“ (LIŠKA 2022).

Zatímco Foglarův hypotext se soustřeďuje především na téma silného chlapeckého přátelství, Šlikův hypertext tak preferuje tematizování ekologického apelu. Tento tematický posun by mohl být sám o sobě nosný, je však doprovázen poněkud neústrojnou manipulací s povahovými rysy protagonistů, zejména s charakteristikou přemýšlivého a romanticky založeného Ludvy. V *Chatě v Jezerní kotlině* je zcela intencionálně líčen jako citlivý hoch, který žije starodávnými přírodními rituály spjatými se západem slunce (tzv. Slavnost červeného nebe) a své ideály o světě vkládá do jímavého příběhu o indiánském kmeni Krí, jehož osudy barvitě líčí v rukopisu *Zavřené knihy*. Právě *Zavřená kniha* symbolizuje protagonistovo osobní tajemství, které nelze za běžných okolností prozradit. Okamžik, kdy se rozhodne ukázat svému příteli tajnou skrýš se *Zavřenou knihou*, má charakter iniciačního rituálu, jímž teprve se vši vážností začíná jejich pevné přátelství:

„Jsi první, kdo tenhle můj tajný příbytek vidí,“ zašeptal Ludva.

„A co je v té knize?“ vyjekl Pavel vzrušeně a skoro nahlas. Nedokázal už svou zvědavost ovládnout. Ludva ji vzal do ruky s láskou a opatrností.

„To není tištěná kniha,“ pravil podivným hlasem. „Píšu knihu! Já sám ji píšu, rozumíš? Knihu o zvláštních událostech z dalekého světa, který jsem si sám vytvořil!“ (FOGLAR 2018: 56).

Petr Hugo Šlik se odhodlal k zásadní proměně Ludvy osobnosti, aby tak vytvořil překvapivé syžetové řešení, na jehož konci slouží *Zavřená kniha* jako předmět vydírání. Bezohledný investor Radecký vyhrožuje Ludvíkovi zničením jeho rukopisu, pokud mu neprozradí cestu do Jezerní kotliny, která se má stát těžební lokalitou. Než k tomu dojde, je recipient svědkem těžko uvěřitelné hrdinovy proměny, která je v rozporu s Foglarem budovanou encyklopedií fikčního světa. Ludva se nechává zlákat těžařovou nabídkou, opouští Pavla a vydává se na cestu do Prahy za údajným nakladatelem své knihy:

„Auto se odlepilo od chodníku a Ludvík se zachvěl vzrušením. Teď, právě teď začala jeho cesta za štěstím. Jednou, až bude slavný spisovatel a jeho knížky se budou prodávat po celém světě, bude na tuto chvíli vzpomínat. Bude si říkat: ‚Tehdy, toho rána ve Spálených Mlýnech, to všechno začalo‘“ (ŠLIK 2021: 139).

Zatímco v hypotextu se Ludva snaží Zavřenou knihu skrývat jako svůj osobní a intimní deník, v hypertextu je líčen jako poněkud samolibý a sebestředný literární tvůrce, jehož jedinou ambicí je „stát se slavným spisovatelem“. Nevěrohodné a ke škodě věci až manipulativní zacházení s determinantami Foglarova fikčního světa vrcholí v kapitole nazvané „Ludvík se rozhoduje“, v níž protagonista preferuje záchranu Zavřené knihy před prozrazením cesty do utajované Jezerní kotliny:

„Ludvík s panem Radeckým těsně v zádech postupně prošel Žlutou roklí a Údolím Modrásků. Minul Červenou skálu i Montevikův vodopád a stále se nedokázal rozhodnout, co má dělat. Doufal, že jej cestou něco napadne, ale v hlavě se mu honilo tolik protichůdných pocitů, že se vůbec nedokázal soustředit. [...] Náhle Ludva strnul: asi dvacet metrů před sebou uviděl Můstek smrti. Ani si neuvědomil, že došli až sem. Toto byla poslední možná zastávka, kde ještě mohl pana Radeckého svést ze stopy. Jakmile překonají tento padlý kmen a přejdou na druhý břeh, najde už těžař cestu do Jezerní kotliny i bez jeho pomoci“ (ŠLIK 2021: 149–150).

Ludva svým počínáním porušuje základní pravidlo dosavadního přátelství s Pavlem, jež bylo v *Chatě v Jezerní kotlině* opakovaně formulováno jako nedotknutelné, a to zejména v lapidárně nazvané kapitole „Jezerní kotlina není pro třetího!“ (FOGLAR 2018: 196). V rozporu se svými zvyklostmi řešit veškeré problémy „logickým myšlením“ (FOGLAR 2018: 108) si náhle Ludva počíná chaoticky, když bezmyslenkovitě vede Radeckého po správné cestě. Ve snaze zaujmout současného čtenáře navíc Šlik ve finále svého románu sahá po dějových kliše, která svou naivitou zdaleka překonávají bezelstné zjednodušování životní reality známé z foglarovek.

Platí to zejména o motivu smrti a strachu, jež je tradiční součástí Foglarovy poetiky a v jeho díle se vrací jako leitmotiv. Smrt a nebezpečí představují odvrácenou tvář půvabné Jezerní kotliny a jsou v jeho románu všudypřítomné. Do přátelství Pavla a Ludvy zejména opakovaně vstupují ozvěny dávného příběhu, který se zde odehrál: na místě jejich romantického setkávání před lety tragicky zahynul kamarád dnes dospělého Jiřího Dernet. Duševně nemocný Dernet se nikdy nevzdal touhy dostat se znovu do Jezerní kotliny a jeho opakované pokusy získat Zavřenou knihu se zakresleným plánkem cesty se u Foglara stávají zdrojem mnoha napínavých situací:

„Ludva položil prst na ústa, aby Pavla varoval. Pak náhle zhasl lampu. Stáhl knot a nahoru na cylindr položil čapku. Nastalo děsivé ticho. Pavel slyšel tlukot vlastního srdce.

Rozčilením svíral Ludvovo zápěstí. Co se děje? Proč Ludva tak náhle zhasl lampu? Čeho se děsí? Co slyší? A teď, teď to Pavel slyší také: Z půdy sem doléhají jakési podivné zvuky, něco naráží na trámy. Chvilí se záhadné zvuky blíží k Ludově skrýši, pak zase umlkají a zdánlivě se vzdalují, aby se najednou ozvaly až skoro u dveří“ (FOGLAR 2018: 61).

Autor buduje v *Chatě v Jezerní kotlině* napínavou, až hororovou atmosféru, v níž pocit ohrožení vyvolává cosi tajemného, co nelze v daný okamžik přesně identifikovat. Záměrně oddaluje závěrečné rozuzlení, avšak současně dává čtenáři dostatek indicií, aby složitá hádanka mohla být nakonec zdárně rozřešena. Počíná si tak jako tvůrce dobrého detektivního románu, neboť odhalení původce nebezpečných situací je nakonec překvapivé, avšak současně pravděpodobné a racionálně zdůvodněné. Šlik naopak ve *Zkáze Jezerní kotliny* vzbuzuje „reálné“ obavy o osud obou protagonistů, neboť se dostávají do řady život ohrožujících situací. Jednou z nich je plavecký závod u nebezpečného jezu, při němž se utopí jejich věčný rival Lojza Rezek. O život jde také v závěru románu, kdy Ludva svádí souboj s rozvodněnou řekou, v níž uvízne společně s podnikatelem Radeckým:

„Pros...“ ozval se opět pan Radecký, ale ani tentokrát nedomluvil. Hladina definitivně stoupla nad jeho ústa. Dýchat již mohl jen nosem. Zbývalo posledních pár minut, než voda opět stoupne a těžař se přímo před Ludvíkovými očima utopí. Pan Radecký definitivně propadl panice. Bezmocně se zmítal a otáčel hlavou ze strany na stranu, čímž svou situaci spíše zhoršoval. Skučel jako pes, oči vytřeštěné hrůzou“ (ŠLIK 2021: 161).

Petr Hugo Šlik rezignoval na pozvolné budování tajuplné atmosféry a zdrojem napětí u něj není strach z neznámého, nýbrž zejména sled tragických a nebezpečných situací. Jeho pojetí vzrušujících okamžiků tak má blízko k žánru, který se dnes nejčastěji označuje jako thriller. Ačkoliv v českém literárním prostředí není tento termín příliš etablován, vystihuje poměrně přesně autorskou intenci, totiž afektivní důraz na napětí a výraznou akčnost (srov. ŠIDÁK 2013: 217). Ve Šlikově hypertextu lze dokonce vysledovat některá dějová klíšé thrilleru, neboť kladný hrdina se snaží zkrřížit plány padouchovi, avšak shodou okolností se nakonec stává – právě v situaci boje o život – jeho statečným zachráncem. Ludva s pomocí Pavla a Kiplinga „chamtivého těžaře“ nakonec skutečně zachrání a minuty hrůzy jsou vystřídány zadostiučiněním, že nepřítel byl po zásluze potrestán...

Ambice nakladatelství Albatros vydávat vedle souborného díla Jaroslava Foglara rovněž románová pokračování z pera autorů rozvíjejících jeho odkaz je dosti odvážná, neboť zvláště věrní čtenáři fikční svět foglarovek precizně ovládají a na jakékoli nesrovnalosti mezi hypotextem a hypertextem veřejně upozorňují. Souhrnně však lze konstatovat, že Petr Hugo Šlik si Foglarův styl nastudoval a že jeho nový román prokazuje přímou vazbu k foglaringu nejen v jeho podobě hypertextuální, ale i myšlenkové a hodnotové.

Předností jeho knihy je zejména promyšleně vystavěná zápleтка, schopnost přinášet nečekané dějové zvraty i nezpochybnitelné morální poselství, jež v tomto případě akcentuje vítaný ekologický apel. Ve vztahu k fikční encyklopedii Foglarova románu se však Šlik přesto dopouští několika logických chyb a přehmatů, které dokazují, že schopnost věrohodně a působivě navázat na hypotext není jen otázkou zvládnutí spisovatelského řemesla, ale i záležitostí tvůrčí empatie. Zejména Foglarem precizně budovanou charakteristiku postav a rafinovanou práci s pointováním dílčích epizod Šlik poměrně necitlivě přizpůsobuje vlastní ambici vyvolat za každou cenu silné emoce a napětí. Vyšel tak vstříc aktuální poptávce i čtenářským očekáváním, ale současně obětoval některé opěrné sloupy foglarovské poetiky, k níž se jeho kniha ambiciózně a navenek okázale hlásí. Namísto románu o silném chlapeckém přátelství však spíše záměrně vytváří vzrušující thriller, jenž u recipientů vzbuzuje obavy nejen o osud hlavních hrdinů, ale i o budoucnost půvabného a zapomenutého koutu přírody zvaného Jezerní kotlina. Šlikův román tak bezděčně dokládá rovněž rozmanitost způsobů, jimiž lze na rozsáhlé a inspirativní dílo Jaroslava Foglara navazovat i v literatuře pro děti a mládež 21. století.

PRAMENY

FOGLAR, Jaroslav

1939 *Chata v Jezerní kotlině* (Praha: Jan Kobes)

1997 *Život v poklusu* (Praha: Olympia)

2018 *Chata v Jezerní kotlině* (Praha: Albatros)

ŠLIK, Petr Hugo

2021 *Zkáza Jezerní kotliny* (Praha: Albatros)

VELINSKÝ, Jaroslav

2013 *Poslední tajemství Jana T.* (Praha: Baset)

LITERATURA

DOLEŽEL, Lubomír

2003 *Heterocosmica. Fikce a možné světy* (Praha: Univerzita Karlova)

GENETTE, Gérard

1997 *Palimpsests: Literature in the Second Degree*; přel. Channa Newman and Claude Doubinsky (Lincoln: University of Nebraska Press)

HOŠEK, Pavel

2017 *Evangelium podle Jaroslava Foglara* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury)

JIRÁSEK, Ivo

2007 „Očima zážitkové pedagogiky“, in JIRÁSEK, Ivo (ed.): *Fenomén Foglar* (Praha: Prázdninová škola Lipnice), s. 419–4542018 „Rychlé šípy, »mundus imaginalis« a implicitní náboženství“, in HOŠEK, Pavel (ed.): *Duchovní rozměr fenoménu Foglar* (Praha: Dingir), s. 143–197

JIRÁSEK, Ivo – NĚMEC, Jiří – MACKŮ, Richard

2021 *Foglar v nás: Záhada hlav a lomu* (Brno: Masarykova univerzita)

KROČA, David

2012 „Fyzicky handicapovaný hrdina v české chlapecké próze“, in SIEGLOVÁ, Naděžda – ZÍTKOVÁ, Jitka (eds.): *Otázky komunikace a téma handicapu se zřetelem k žákům se speciálními vzdělávacími potřebami* (Brno: Masarykova univerzita), s. 155–162

LIŠKA, Martin

2022 „Dernetovou smrtí záhady kolem Jezerní kotliny nekončí“, in *iLiteratura.cz* [online]. 13. 1. 2022 [citováno 13. 3. 2022]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/45151/slik-petr-hugo-zkaza-jezerni-kotliny>

MÜLLER, Richard – ŠIDÁK, Pavel (eds.)

2012 *Slovník novější literární teorie* (Praha: Academia)

NOSEK-WINDY, Václav

1999 *Jestřábí perutě* (Praha: Olympia)

PŘIBÁŇ, Michal

2007 „Foglarovi dědicové, pohrobci a levobočci“, *Host* 23, č. 6, s. 39–43

ŠIDÁK, Pavel

2013 *Úvod do studia genologie. Teorie literárního žánru a žánrová krajina* (Praha: Akropolis)

ZAPLETAL, Miloš

2007 *Záhady a tajemství Jaroslava Foglara* (Praha: Knižní klub)

Doc. PhDr. David Kroča, Ph.D., kroca@ped.muni.cz, Katedra českého jazyka a literatury, Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, Brno, Česká republika / Department of Czech Language and Literature, Faculty of Education, Masaryk University, Czech Republic

Toto dílo lze užit v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-NC-ND 4.0 International (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>). Uvedené se nevztahuje na díla či prvky (např. obrazovou či fotografickou dokumentaci), které jsou v díle užity na základě smluvní licence nebo výjimky či omezení příslušných práv.